

УДК 159.923:159.1
DOI: 10.32342/2522-4115-2022-1-23-24

А.В. РУДЕНКО,

аспірант кафедри інноваційних технологій з педагогіки, психології та соціальної роботи Університету імені Альфреда Нобеля (м. Дніпро)

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ РЕФЛЕКСИВНО-ПРОГНОСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

У статті досліджено теоретичні аспекти проблеми рефлексивно-прогностичної компетентності особистості. Встановлено, що компетентність спрямована на забезпечення процесу використання набутих досвідним шляхом знань та вмінь для вирішення певних проблем. З'ясовано сутність і співвідношення термінів «рефлексія» і «рефлексивність». Визначено, що рефлексивність є здатністю до рефлексії. У дослідженні розуміємо рефлексивність як здатність до розумової діяльності, що допомагає особистості ідентифікувати себе із соціальним середовищем. У ході теоретичного аналізу встановлено, що рефлексивна компетентність особистості виникає і розвивається тільки в діяльності, у взаємодії і спілкуванні, що виявляється в усвідомленні особистістю цілей, завдань, наслідків власних дій та прийнятих рішень, необхідності рефлексивної діяльності. Виявлено, що одним з важливих компонентів рефлексивної компетентності особистості є здатність до прогнозування майбутньої життєдіяльності. Аналіз визначень поняття «прогнозування» довів, що воно є складним явищем, що визначає перспективи розвитку того чи іншого явища або події. Теоретичний аналіз джерел з проблеми прогнозування дозволив констатувати, що прогностична компетентність особистості складається з уміння прогнозувати результати діяльності у відносинах з оточенням, а також зі ставлення до власного здоров'я. У статті подано визначення поняття «рефлексивно-прогностична компетентність», а саме: інтегративна професійна якість особистості, що ґрунтується на системі рефлексивно-прогностичних знань, умінь, навичок і сприяє цілеспрямованому осмисленню змісту внутрішнього світу з метою випереджального планування своїх дій і вчинків, передбачення ймовірних змін і вибору найбільш доцільних варіантів вирішення проблем.

Ключові слова: компетентність, рефлексія, рефлексивність, рефлексивна діяльність, рефлексивна компетентність, прогнозування, прогностична компетентність, рефлексивно-прогностична компетентність.

Постановка проблеми. Проблема дослідження полягає в тому, що сьогодні заклад вищої освіти має забезпечити формування конкурентоспроможної творчої особистості, здатної до самоорганізації. У свою чергу одним із важливих складників самоменеджменту сучасної особистості є її рефлексивна і прогностична діяльність, найвищим проявом якої є рефлексія, а також системне прогнозування власної професійної діяльності, активна участь у прогнозуванні власного розвитку. З огляду на вищевикладене зазначимо, що запропонована увазі проблема є досить актуальною.

Аналіз останніх досліджень. Аналізу поняття «компетентність», а також його класифікації присвячені роботи багатьох українських і зарубіжних науковців: О. Борисюк, Дж. Бурджоні (J. Burgoyne), Ф. Вайнерт (F. Weinert), Н. Волкова, Л. Долинська, Д. Дюбуа (D. Dubois), І. Зимня, І. Зязюн, О. Лебідь, М. Леонтян, О. Лозова, В. Лозовецька, С. Максименко, М. Малдер (M. Mulder), В. Нечай-Велкова, М. Педлер (M. Pedler), В. Савченко, І. Сновидович, Ж. Тардіф (J. Tardif), І. Чеботарьова та інші.

Традиційно дослідники велику увагу приділяють сутності понять «рефлексія», «рефлексивність» і «рефлексивна діяльність» (М. Арчер (M. Archer), Є. Заїка, С. Занацці (S. Zanazzi), О. Зімовін, А. Карпов, Р. Курганов, Т. Селюкова, М. Томасіні (M. Tomassini), В. Шадріков, Г. Шедровицький та ін.).

Проблема рефлексивної компетентності перебуває в центрі уваги Ю. Бабаян, Г. Бахавої (G. Vakhaeva), Т. Бондаренко, О. Герасимової, В. Желанової, Г. Каменєвої, М. Карецкі (M. Kareski), О. Малихіної, Є. Мерзон (E. Merzon), І. Нургатиної (I. Nurgatina), І. Остапенко, О. Савченка та інших.

Питання прогностичної компетентності знайшли своє відображення у роботах Т. Артем'євої, Г. Ахметзянової, І. Клименко, Д. Пузікова, В. Сокурєнка, В. Уварова, В. Шаравари, Д. Швеця та ін.

Незважаючи на численність досліджень, на наш погляд, сутність і зміст поняття «рефлексивно-прогностична компетентність особистості» все ще недостатньо обґрунтовано, а тому потребує подальшого вивчення.

Формулювання мети. Мета статті полягає у висвітленні узагальнених відомостей про поняття «рефлексивно-прогностична компетентність».

Виклад основного матеріалу. Перш ніж перейти до розкриття сутності поняття «рефлексивно-прогностична компетентність особистості», було вивчено та проаналізовано різні визначення дефініції «компетентність».

У науковій літературі існує велика кількість визначень компетентності, як наприклад, показник, який визначає здатність особистості вирішувати практичні завдання (Л. Петько, О. Лебідь, А. Лесик, І. Гаркуша, А. Крижановський [25]); здатність і бажання виконувати завдання (Дж. Бурджоні (J. Burgoyne), М. Педлер (M. Pedler) [19]); актуальну особистісну якість, що формується; інтелектуально й особистісно обумовлену соціально-професійну характеристику людини, що ґрунтується на знаннях (І. Зимня [4]); загальна здатність виконувати діяльність/завдання, розв'язувати проблему (М. Малдер (M. Mulder) [24]), система здібностей і навичок, які необхідні або достатні для досягнення певної мети (Ф. Вайнерт (F. Weinert) [28]); типова модель поведінки, що включає в себе знання, навички, образ мислення, які можуть використовуватися по одинці, або в різних комбінаціях для успішного досягнення найвищої ефективності в роботі (Д. Дюбуа (D. Dubois) [20]); умовне та процедурне знання, що базується на основі чітко структурованих шаблонів, що дозволяють вирішити якусь проблему (Ж. Тардіф (J. Tardif) [27]); здібності особистості справлятися з будь-якими завданнями; сукупність знань, умінь і навичок, необхідних для виконання конкретної роботи; певні стратегії для реалізації творчого потенціалу особистості (І. Чеботарьова [15]); результат, характеристика того, що здатний робити індивід, а не опис процесу її набуття (В. Нечай-Велкова [9]). Проте, не зважаючи на чимале опрацювання та обґрунтованість цієї проблеми, серед науковців досі триває дискусія, що стосується самого змісту й основи поняття «компетентність».

Зазначимо, що поняття «компетентність» детально вивчається не лише в наукових працях, а й у реальному житті. Так, у своєму дослідженні М. Малдер порівняв понад сотню визначень поняття «компетентність» та визначив відмінності за такими критеріями: робота – роль, зосередженість на контексті – специфічність контексту; знання – здібності, поведінка – здібності, конкретність – загальність; розвиток – стабільність, продуктивність – орієнтація на розвиток; ядро – периферійні можливості, людина – система [24].

Як свідчать вищезазначені визначення, компетентність спрямована на забезпечення процесу використання отриманих у досвіді знань та вмінь для вирішення певних проблем.

На нашу думку, визначення сутності поняття «рефлексивно-прогностична компетентність» варто почати з розкриття сутності таких базових дефініцій як «рефлексивна компетентність» і «прогностична компетентність».

Для розкриття сутності рефлексивної компетентності, необхідно з'ясувати сутність поняття «рефлексія» і «рефлексивність». Далі з'ясуємо співвідношення цих термінів. Р. Курганов і Т. Селюкова з цього приводу зазначають, що: 1) ці терміни тотожні, використовуються як слова синоніми, взаємозамінні поняття; 2) рефлексія більш широке поняття ніж рефлексивність, а рефлексивність виступає лише модусом рефлексії; 3) рефлексивність більш широке поняття, вона розглядається як загальна здатність системи спрямовувати власну ак-

тивність на саму себе [8, с. 181]. В. Шадріков наголошує, що рефлексивність – якість особистості, яка визначає рефлексію як процес [16]. Відповідно до цього рефлексивність є здатністю до рефлексії. На думку А. Карпова, рефлексивність вважається більш широким поняттям ніж рефлексія [5].

Рефлексивність розглядається не як проста індивідуальна самооцінка дій, а як фундаментальний аспект людської суб'єктивності, тобто позиція, з якої особистість робить вибір [26]. Очевидно, що рефлексивність є безпосередньою підтримкою «внутрішньої розмови», за допомогою якої особистість впорядковує проблеми, генерує рефлексивні обговорення та визначає свої проєкти та зобов'язання, більш-менш успішно пов'язані з об'єктивними обставинами [18]. На наш погляд, рефлексивність в цьому контексті є здатністю до розумової діяльності, що допомагає особистості ідентифікувати себе з соціальним середовищем.

Акцентуємо увагу на тому, що у психологічній літературі (Є. Заїка, О. Зімовін, Г. Шедровицький) рефлексивність часто розглядається з позицій діяльнісного підходу, як особливий процес та структура діяльності, і як принцип розгортання схем діяльності. Що дає нам підстави говорити про феномен рефлексивної діяльності.

Звичайно, рефлексивна діяльність має свої закономірності. Зокрема, М. Арчер (M. Archer) на основі великого досвіду якісних досліджень виділяє чотири фундаментальні види рефлексії: 1) автономна рефлексія (відкритість до змін, які відбуваються на основі конкретних стратегій дій і чітко сформульованих цілей); 2) комунікативна рефлексія (більш залежна від суджень людей у їхній «контекстній наступності», які часто опираються змінам); 3) метарефлексія (зацікавленість в кінцевих цілях і цінностях (які прагнуть відрізнити ті, яких слід прагнути, від тих, які слід відкинути)); 4) роздроблена рефлексія (існують невдачі у діях, невпевненість у своєму становищі у суспільстві) [18]. Означена види рефлексії мають вирішальне значення для побудови індивідуальних стратегій розвитку особистості. Підтвердження цього знаходимо у дослідженні М. Томасіні (M. Tomassini) й С. Занацці (S. Zanazzi) [26]. Науковці проаналізували результати якісних інтерв'ю (короткі життєві історії), проведених в рамках проєкту Learning and Career Paths в Італії. Метою означеного дослідження було поглибити уявлення щодо деяких аспектів рефлексивності та розвитку рефлексивної компетентності в умовах кар'єрного зростання. У дослідженні прийняли участь 21 респондент (13 жінок і 8 чоловіків), середній вік 46 (у діапазоні від 37 до 51). Під час аналізу інтерв'ю експериментатори використали модель рефлексивних типів М. Арчера (M. Archer) [18], яка спрямована на виявлення в поведінці особистостей рефлексивних позицій (автономна рефлексія, комунікативна рефлексія, метарефлексія, роздроблена рефлексія).

З цієї метою всіх опитаних було розподілено на три кластери (А, В, С). Кластер А включав дев'ять людей (динамічні життєві історії), умови роботи та життя яких можна вважати типовими для економіки та суспільства. Це люди, які створили мікропідприємства в передових секторах (наприклад, обладнання для сонячної енергії) або займали значні ролі в компаніях (наприклад, у маркетингу чи фінансовому секторі). Кластер В також включав динамічні життєві історії, які розповідали вісім людей у робочих сферах, наприклад, роздрібний мікропідприємець або технік середнього рівня у швейній промисловості. Вони також демонстрували риси автономної рефлексивності, перехрещені з аспектами, близькими до «метарефлексивного» типу (наприклад, у випадку жінки, яка працює в аграрно-туристському бізнесі) або до комунікативного типу (у випадку жінок, у яких превалюють сімейні цінності). Кластер С, у свою чергу, включав трьох людей, які були обмежені свободою дій у робочих умовах та недостатніми можливостями для навчання та кар'єри, у межах життєвих траєкторій [26].

В означеному дослідженні науковці зробили спробу охарактеризувати, як люди з різним досвідом мають тенденцію зберігати або покращувати власну позицію в рамках певних шляхів навчальної діяльності та побудови кар'єри. Доведено, що поведінка респондентів індивідуальна, але всі вони демонструють більш-менш успішну конструкцію самоідентичності, яка дозволяє отримати статус зайнятості, а також види задоволення та соціальне визнання. Така конструкція, підкріплюється в різних випадках активним, навмисним, саморозвитком компетентностей, чії специфічні, практичні компоненти підкріплені фундаментальними когнітивними, соціальними та емоційними компонентами, які постійно вихову-

ються формальними та навчання на досвіді. Тому, здійснення особистістю рефлексивної діяльності сприяє професійній орієнтації протягом усього життя, зосереджені на особливостях індивідуальних траєкторій розвитку.

Щодо рефлексивної компетентності, то це поняття розглядається як інтегральне утворення, яке включає комплекс рефлексивних умінь і навичок, способів самопізнання, самоаналізу, самооцінки, самоуправління і самоосвіти, установки на цінне ставлення до окремого виду діяльності [2, с. 99]; сукупність як професійно, так і особистісно важливих якостей особистості, які формуються безпосередньо під час рефлексивної діяльності шляхом набуття особистістю рефлексивного досвіду, основною функцією якого є координація інших компонентів досвіду та забезпечення ефективного використання рефлексивних навичок у процесі діяльності.

Згідно з поглядами М. Карецькі (M. Karecki), рефлексивна компетентність є здатністю розмірковувати про різні компоненти навчального досвіду, щоб мати можливість надавати сенсу самому собі, інтеріоризувати цей сенс і застосовувати його в інших контекстах реального життя [21, с. 146]. Очевидно, що науковець розглядає рефлексивну компетентність в контексті навчання протягом життя. Саме рефлексивна компетентність, на думку дослідника, дозволяє особистості усвідомлено діяти в різних ситуаціях, у результаті чого виникають новаторські думки та дії.

На думку М. Томасіні (M. Tomassini) й С. Занацці (S. Zanazzi) рефлексивна компетентність особистості включає інтегративне знання психологічних детермінант рефлексії, вміння практикувати прийоми її актуалізації, вміння аналізувати власну, вміння побачити та пояснити причинно-наслідкові зв'язки між різними компонентами діяльності [26, с. 114].

Матеріали здійсненого теоретичного аналізу дозволяють узагальнити, що рефлексивна компетентність особистості виникає і розвивається тільки в діяльності, у взаємодії і спілкуванні, що «виявляється в усвідомленні особистістю цілей, завдань, наслідків власних дій та прийнятих рішень, необхідності рефлексивної діяльності, сформованості інтегративних знань про психологічні детермінанти рефлексії та способи її актуалізації на практиці; особистісному ставленні до змісту рефлексивної діяльності; сформованості вмінь аналізувати, контролювати та коригувати власну діяльність у різноманітних умовах, порівнювати її із загальноприйнятими стандартами та на основі цього удосконалювати, проявляти ініціативу для досягнення власного прогресу» [24, с. 114].

Одним з важливим компонентів рефлексивної компетентності особистості є здібність до прогнозування майбутньої життєдіяльності. Тому що регулювання поведінки неможливо здійснити без побудови моделі майбутнього, інакше кажучи, акцептора результатів дії, що дає змогу порівняти отримані результати суб'єктивної дії з соціальними нормами певної групи. Цей аспект регулювання забезпечується процесами антиципації (прогнозування), що виступає як компонент сприйняття [12].

В науковій літературі існує велика кількість визначень прогнозування, як наприклад, прогнозування часу до моменту, коли відбудеться цікавий вид діяльності (Б. Мінор (B. Minor), Д. Кук (D.J. Cook) [23]); припущення про явища (речі, закони, процеси, факти культури тощо), минулого і сучасного, а також про можливі явища майбутнього, що висувуються на основі сформульованих тенденцій, законів, гіпотез (Т. Ковальова [7]); імовірне міркування про можливий стан об'єкта (процесу) у майбутньому або альтернативних шляхів і строків досягнення певних результатів; розробка прогнозів на основі аналізу тенденції і закономірностей розвитку об'єкта (процесу) (М. Галушак, О. Галушак, Т. Кужда [3, с. 8]); процес припущення про можливі шляхи розвитку подій у майбутньому, розробки рекомендацій для практичної діяльності в умовах дійсності (Н. Ржевська [12, с. 37]). Як бачимо, прогнозування є складним явищем, яка визначає перспективи розвитку того чи іншого явища або події. На нашу думку, завдяки прогнозуванню особистість здатна контролювати власну діяльність.

Теоретичний аналіз джерел з проблеми прогнозування (Т. Артем'єва, Г. Ахметзянова, Л. Регуш) дозволяє стверджувати, що прогностична компетентність особистості складається з уміння прогнозувати результати діяльності, у стосунках з оточенням, а також у ставленні до власного здоров'я.

Зауважимо, що дослідженням прогностичної компетентності займаються багато сучасних науковців, але визначають її по-різному: інтегративна якість особистості, полідетермінована властивість, вид професійної компетентності, складна й динамічна професійна здатність, вид діяльності тощо. Але, аналізуючи роботи науковців, ми можемо побачити, що сутність єдина і думки спільні.

У науковій літературі прогностична компетентність як особистісна та професійна якість досліджувалася В. Шароварою (інтегрована професійно значуща якість особистості, що ґрунтується на системі прогностичних знань, умінь, навичок, попередньому досвіді та сприяє цілеспрямованому випереджувальному плануванню й передбаченню ймовірних змін, знаходженню альтернатив і вибору найбільш доцільних варіантів рішень проблем з урахуванням потенційних ризиків і можливостей [17]); В. Сокурєнко, Д. Швець, В. Уваров (полідетермінована властивість, яка поєднує в собі основні види детермінації психічного – фізіологічну, феноменологічну, соціально-практичну та ситуативну; саме ці методологічні засади дають підстави розглядати прогностичну компетентність як важливий чинник у реалізації поведінки особистості [14, с. 86]); Д. Пузіков (складна й динамічна професійна здатність, що включає взаємопов'язані цінності, мотиви, знання, прогностичні вміння й навички, практичний досвід, які визначають спроможність особистості успішно здійснювати прогностичну діяльність [11]); інтегрована якість людини, її стійка характеристика, що визначає складне індивідуально-психологічне утворення професійних теоретичних знань, ціннісних установок, особистісних якостей і практичних умінь фахівця та певним чином формує ставлення до майбутнього (І. Клименко [6, с. 63]) та ін.

Теоретичний аналіз дозволив дійти висновку щодо особливостей прогностичної компетентності особистості. З погляду сучасної наукової спільноти, прогностична компетентність є особливою якістю особистості, «складною і структурно неоднорідною поліфункціональною системою професійних знань, ціннісних орієнтацій» [13, с. 147], яка спрямована на досягнення успіху в будь-якій діяльності. При чому, прогностична компетентність має універсальне значення для всіх аспектів діяльності людини та є одним із важливих механізмів регуляції й оптимізації поведінки, оскільки типовим для індивіда є відображення теперішнього, збереження минулого, активне оволодіння перспективою майбутнього [14, с. 86].

Щодо поняття «рефлексивно-прогностична компетентність особистості», то ця дефініція майже не репрезентована як цілісний феномен у наукових дослідженнях. Наприклад, проблемі рефлексивно-прогностичної компетентності приділив увагу Є. Анфалов [1]. У своїх дослідженнях науковців розглядає рефлексивно-прогностичну компетентність як інтегративна якість особистості, що ґрунтується на самоконтролі та самоаналізі, що забезпечує здатність передбачати можливий хід і результат своїх дій у мінливій обстановці та умовах дефіциту часу з метою підвищення ефективності професійної діяльності. Науковець зазначає, що означений феномен визначає професійні здібності особистості критично аналізувати і оцінювати свою діяльність, формулювати різні гіпотези про очікувані події та власні дії в них, їх наслідки з метою підвищення ефективності результативності при вирішенні завдань повсякденної діяльності [1, с. 12]. При цьому у структурі рефлексивно-прогностичної компетентності Є. Анфалов виділяє такі компоненти: позитивна мотивація до здійснення рефлексивно-прогностичної діяльності; теоретичні знання про рефлексію і прогностику, механізми їх здійснення; рефлексивні вміння і навичками самоконтролю та саморозвитку, використання рефлексивно-прогностичних прийомів при вирішенні завдань повсякденної діяльності; схильність до самоаналізу, прогнозування своїх можливостей, використання рефлексивно-прогностичних прийомів як підтвердження власного стилю в ході вирішення завдань [1, с. 12].

З огляду на проведений аналіз наукових джерел з проблеми дослідження презентуємо власне визначення поняття «рефлексивно-прогностична компетентність особистості». Так, *рефлексивно-прогностична компетентність* – це інтегративна професійна якість особистості, що ґрунтується на системі рефлексивно-прогностичних знань, умінь, навичок і сприяє цілеспрямованому осмисленню змісту внутрішнього світу, з метою випереджувального планування своїх дій і вчинків, передбачення ймовірних змін і вибору найбільш доцільних варіантів рішень проблем.

Висновок. У результаті теоретичного аналізу поглядів ряду українських і зарубіжних дослідників можна відзначити, що рефлексивно-прогностична компетентність визначає рівень готовності особистості до здійснення аналітико-рефлексивної професійної діяльності. Отже, проведене дослідження підкреслює актуальність цього питання в умовах сьогодення та створює перспективи подальшої роботи з розкриття сутності і структури рефлексивно-прогностичної компетентності бакалаврів з географії.

Список використаної літератури

1. Анфалов Е.В. Теоретические аспекты проблемы формирования рефлексивно-прогностической компетенции у курсантов военных вузов. *Вестник Челябинского государственного педагогического университета*. 2016. № 3. С. 9–15.
2. Бондаренко Т., Каменева Г. Педагогические условия эффективного формирования рефлексивной компетенции студентов при обучении математики. *Science for Education Today*. 2019. Т. 9. № 2. С. 96–107.
3. Галушак М.П., Галушак О.Я., Кужда Т.І. Прогнозування соціально-економічних процесів: навч. посіб. [для економ. спец.]. Тернопіль: Паляниця, 2021. 160 с.
4. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентного подхода в образовании. М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. 42 с.
5. Карпов А.В. Психология рефлексивных механизмов деятельности. М.: Ин-т психологии РАН, 2004. 424 с.
6. Клименко І.В. Антиципаційна спроможність як компонент прогностичної компетентності курсантів майбутніх правоохоронців. *Психологічний часопис*. 2018. № 1 (11). С. 61–70.
7. Ковалева Т.М. Инновационная школа: аксиомы и гипотезы. М.: Издательство московского психолого-социального института, 2003.
8. Курганов Р.І., Селюкова Т.В. Рефлексія та рефлексивність як психологічні феномени. Особливості видів та типів рефлексії курсантів НУЦЗУ. Особистість, суспільство, закон: психологічні проблеми та шляхи їх розв'язання: матер. міжнар. наук.-практ. конф. Харків: ХНУВС, 2017. С. 181–183.
9. Нечай-Велкова Н. Диференціація понять «компетентність» і «компетенція» в зрізах нових освітніх стандартів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2017. Вип. 56–57 (109–110). С. 275–281.
10. Пузіков Д.О. Прогнозування розвитку загальної середньої освіти: рівень учителя. *Український педагогічний журнал*. 2018. № 3. С. 67–74.
11. Регуш Л.А. Психология прогнозирования: способность, ее развитие и диагностика. М., 1997. 88 с.
12. Ржевська Н. Політичне та стратегічне прогнозування: суть і ознаки. *Політичний менеджмент*. 2011. № 6. С. 37–42.
13. Сайфуллина Н.А., Валеева Р.А. Прогностическая компетентность будущих педагогов: обзор современного состояния проблемы. *Education and Self Development*. 2019. Vol. 14. № 3. P. 140–149.
14. Сокурченко В., Швець Д., Уваров В. Прогностична компетентність правоохоронців у контексті їхньої готовності до інноваційної діяльності. *Science and Education*. 2018. Вип. 3. С. 85–91.
15. Чеботарьова І.О. Етимологія поняття компетентність в англомовних джерелах. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2015. Вип. XXXVIII. С. 278–291.
16. Шадриков В.Д. Мысль, мышление и сознание. *Мир психологии*. 2014. № 1. С. 17–32.
17. Шаравара В.В. Формування прогностичної компетентності студентів як сучасна наукова проблема. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля: Серія Педагогіка і психологія. Педагогічні науки*. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2020. Вип. 1 (19). С. 331–336.
18. Archer M.S. Making Our Way through the World: human reflexivity and social mobility. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. URL: <http://dx.doi.org/10.1017/S09780511618932>

19. Burgoyne J.G. & Pedler M. Valuing leadership development: A practices & challenge approach. *Organisations & People*. 2005. Vol. 12. № 1. P. 49–68.
20. Dubois D. The competency casebook. Amherst, MA: HRD, & Silver Spring MD: International Society for Performance Improvement. 1998. 400 p.
21. Karecki M. Reflexive competence and the construction of meaning: the contribution of higher theological studies in a globalised milieu. *South African Journal of Higher Education*. 2002. Vol. 16. No. 1. P. 145–151.
22. Merzon E.E., Nurgatina I.E. & Bakhayeva G.M. The Technology of Teacher Reflexive Competence Development in Modern Conditions. *Review of European Studies*. 2015. Vol. 7. No. 4. P. 112–116.
23. Minor B., Cook D.J. Forecasting Occurrences of Activities. *Pervasive and Mobile Computing*. 2016. No. 38. DOI: 10.1016/j.pmcj.2016.09.010
24. Mulder M. Competence – the essence and use of the concept in ICVT. *European Journal of Vocational Training*, 2007. Vol. 40. Issue 5. P. 5–22.
25. Petko, L., Lebid, O., Lesyk, A., Harkusha, I., Kryzhanovskyi, A. Application of the project method in the preparation of students of chemical specialties to improve their environmental competence. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*. 2022. Vol. 949. Issue 1. P. 6. Doi:10.1088/1755-1315/949/1/012026
26. Tomassini M. & Zanazzi S. Reflexivity and Self-development of Competencies as Key Drivers in Individuals' Learning and Career Paths: cases from Italy. *Research in Comparative and International Education*, 2014. Vol. 9. No. 3. P. 301–312. URL: <http://dx.doi.org/10.2304/rcie.2014.9.3.301>
27. Tardif J. et al. (1995) Le développement des compétences, cadre conceptuel pour l'enseignement, in Goulet, J.-P. (dir.) Enseigner au collégial, Montréal. P. 91–136.
28. Weinert F.E. Concept of competence: A conceptual clarification. *Defining and selecting key competencies*. Kirkland, Wash.: Hogrefe & Huber, 2001. P. 45–65.

References

1. Anfalov, E.V. (2016). *Teoreticheskie aspekty problemy formirovaniia refleksivno-prognosticheskoi kompetentsii u kursantov voennykh vuzov* [Theoretical Aspects of the Problem of the Formation of Reflective-Prognostic Competence among Cadets of Military Universities]. *Vestnik Cheliabinskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta* [Bulletin of the Chelyabinsk State Pedagogical University], no. 3, pp. 9-15. (In Russian).
2. Bondarenko, T. & Kameneva, G. (2019). *Pedagogicheskie usloviia yeffektivnogo formirovaniia refleksivnoi kompetentsii studentov pri obuchenii matematiki* [Pedagogical conditions for the effective formation of students' reflective competence in teaching mathematics]. *Science for Education Today*. Vol. 9, no. 2, pp. 96-107. (In Russian).
3. Halushchak, M.P., Halushchak, O.Ya. & Kuzhda, T.I. (2021). *Prohnozuvannia sotsialno-ekonomichnykh protsesiv* [Forecasting of socio-economic processes]. Ternopil, Palianytsia Publ., 160 p. (In Ukrainian).
4. Zimniaia, I.A. (2004). *Kliuchevye kompetentnosti kak rezultativno-tselevaia osnova kompetentnostnogo podkhoda v obrazovanii* [Key competencies as a result-target basis of the competency-based approach in education]. Moscow, Issledovatelskii tsentr problem kachestva podgotovki spetsialistov Publ., 42 p. (In Russian).
5. Karpov, A.V. (2004). *Psikhologiiia refleksivnykh mekhanizmov deiatelnosti* [Psychology of reflexive mechanisms of activity]. Moscow, Institut psikhologii RAN Publ., 424 p. (In Russian).
6. Klimenko, I.V. (2018). *Antytsypatsiina spromozhnist yak component prohnostychnoi kompetentnosti kursantiv maibutnikh pravookhorontsiv* [Anticipatory ability as a component of prognostic competence of cadets of future law enforcement officers]. *Psikhologichnyi chasopys* [Psychological Journal], no. № 1 (11), pp. 61-70. (In Ukrainian).
7. Kovaleva, T.M. (2003). *Innovatsionnaia shkola: aksiomy i gipotezy* [Innovative school: axioms and hypotheses]. Moscow, Izdatelstvo Moskovskogo psikhologo-sotsialnogo instituta Publ. (In Russian).
8. Kurhanov, R.I. & Seliukova, T.V. (2017). *Refleksiiia ta refleksyvniit yak psikhologichni fenomeny. Osoblyvosti vydiv ta typiv refleksii kursantiv NUTsZU* [Reflection and reflexivity as

psychological phenomena. Features of types and types of reflection of NUTSZU cadets]. *Osobystist, suspilstvo, zakon: psykholohichni problem ta shliakhy ikh rozviazannia: materialy konferentsii* [Personality, society, law: psychological problems and ways to solve them: proceedings of the conference]. Kharkiv, KhNUVS Publ., pp. 181-183. (In Ukrainian).

9. Nechai-Velkova, N. (2017). *Dyferentsiatsiia poniat "kompetentnist" i "kompetentsiia" v zrizakh novykh osvitnikh standartiv* [Differentiation of the concepts of "competence" and "competence" in the sections of new educational standards]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh* [Pedagogy of creative personality formation in higher and general education schools], issue 56-57 (109-110), pp. 275-281. (In Ukrainian).

10. Puzikov, D.O. (2018). *Prohnozuvannia rozvytku zahalnoi serednoi osvity: riven uchytelia* [Forecasting the development of general secondary education: the level of teachers]. *Ukrainskyi pedahohichniy zhurnal* [Ukrainian pedagogical journal], no. 3, pp. 67-74. (In Ukrainian).

11. Regush, L.A. (1997). *Psikhologiiia prognozirovaniia: sposobnost, ee razvitie i diagnostika* [Psychology of forecasting: ability, its development and diagnostics]. Moscow, 88 p. (In Russian).

12. Rzhavska, N. (2011). *Politychne ta stratehichneprohnozuvannia: sut i oznaky* [Political and strategic forecasting: essence and features]. *Politychnyi menedzhment* [Political management], no. 6, pp. 37-42. (In Ukrainian).

13. Saifullina, N.A. & Valeeva, R.A. (2019). *Prognosticheskaia kompetentnost budushchikh pedagogov: obzor sovremennogo sostoianiiia problem* [Prognostic competence of future teachers: a review of the current state of the problem]. *Education and Self Development*, vol. 14, no. 3, pp. 140-149. (In Russian).

14. Sokurenko, V., Shvets, D. & Uvarov, V. (2018). *Prohnostychna kompetentnist pravoohorontsiv u konteksti yikhnoi hotovnosti do innovatsiinoi diialnosti* [Prognostic competence of law enforcement officers in the context of their readiness for innovation]. *Science and Education*, issue 3, pp. 85-91. (In Ukrainian).

15. Chebotarov, I.O. (2015). *Etymolohiia poniattia kompetentnist v anhlo movnykh dzherelakh* [Etymology of the concept of competence in English sources]. *Naukovi zapysky kafedry pedahohiky* [Scientific notes of the department of pedagogy], issue XXXVIII, pp. 278-291. (In Ukrainian).

16. Shadrikov, V.D. (2014). *Mysl, myshlenie i soznanie* [Thought, thinking and consciousness]. *Mir psikhologii* [The world of psychology], no. 1, pp. 17-32. (In Russian).

17. Sharavara, V.V. (2020). *Formuvannia prohnostychnoi kompetentnosti studentiv yak suchasna naukova problema* [Formation of prognostic competence of students as a modern scientific problem]. *Visnyk Universytetu imeni Alfreda Nobelia. Pedahohika i psykholohiia. Pedahohichni nauky* [Bulletin of the Alfred Nobel University. Pedagogy and psychology. Pedagogical sciences], issue 1 (19), pp. 331-336. (In Ukrainian).

18. Archer, M.S. (2007). *Making Our Way through the World: human reflexivity and social mobility*. Cambridge: Cambridge University Press Publ. Available at: <http://dx.doi.org/10.1017/CBO9780511618932>

19. Burgoyne J.G. & Pedler M. (2005). Valuing leadership development: A practices & challenge approach. *Organisations & People*, vol. 12, № 1, pp. 49-68.

20. Dubois D. (1998). *The competency casebook*. Amherst, MA: HRD, & Silver Spring MD: International Society for Performance Improvement. 400 p.

21. Karecki M. (2002). Reflexive competence and the construction of meaning: the contribution of higher theological studies in a globalised milieu. *South African Journal of Higher Education*, vol. 16, no. 1, pp. 145-151.

22. Merzon, E.E., Nurgatina, I.E. & Bakhayeva, G.M. (2015). The Technology of Teacher Reflexive Competence Development in Modern Conditions. *Review of European Studies*, vol. 7, no. 4, pp. 112-116.

23. Minor B., Cook D.J. Forecasting Occurrences of Activities. *Pervasive and Mobile Computing*, 2016. No. 38. DOI: 10.1016/j.pmcj.2016.09.010

24. Mulder M. (2007). Competence – the essence and use of the concept in ICVT. *European Journal of Vocational Training*, vol. 40, issue 5, pp. 5-22.

25. Petko, L., Lebid, O., Lesyk, A., Harkusha, I., Kryzhanovskyi, A. Application of the project method in the preparation of students of chemical specialties to improve their environmental

competence. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 2022, vol. 949, issue 1, pp. 6. Doi:10.1088/1755-1315/949/1/012026

26. Tomassini M. & Zanazzi S. (2014). Reflexivity and Self-development of Competencies as Key Drivers in Individuals' Learning and Career Paths: cases from Italy. *Research in Comparative and International Education*, vol. 9, no. 3, pp. 301-312. Available at: <http://dx.doi.org/10.2304/rcie.2014.9.3.301>

27. Tardif J. et al. In J.-P. Goulet (dir.). (1995). *Le développement des compétences, cadre conceptuel pour l'enseignement*, Enseigner au collégial, Montréal, pp. 91-136.

28. Weinert F.E. (2001). Concept of competence: A conceptual clarification. *Defining and selecting key competencies*. Kirkland, Wash.: Hogrefe & Huber Publ., pp. 45-65.

THEORETICAL ASPECTS OF THE PROBLEM OF REFLEXIVE AND PROGNOSTIC COMPETENCE OF A PERSON

Anastasiia V. Rudenko, Postgraduate student of the Department of Innovative Technologies on Pedagogics, Psychology and Social work, Alfred Nobel University, Dnipro

E-mail: arudenko479@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-0975-1292>

DOI: 10.32342/2522-4115-2022-1-23-24

Key words: competence, reflection, reflexivity, reflective activity, reflexive competence, forecasting, prognostic competence, reflexive-prognostic competence.

The article examines the theoretical aspects of the problem of reflexive-prognostic competence of the individual. The purpose of the article is to highlight generalized information about the concept of 'reflexive-prognostic competence'. The essence of the concepts 'competence', 'reflection', 'reflexivity', 'reflexive competence', 'forecasting', 'prognostic competence', 'reflexive-prognostic competence' is revealed. Different interpretations of the phenomenon of 'competence' are given, it is noted that this concept is studied in detail not only in scientific papers but also in real life. It is established that the competence is aimed at ensuring the process of using the knowledge and skills gained in experience to solve certain problems. The essence and correlation of the terms 'reflection' and 'reflexivity' are clarified. It is determined that reflexivity is a broader concept than reflection; reflexivity is the quality of personality that defines reflection as a process; reflexivity is the ability to reflect. In the study, we understand reflexivity as the ability to mental activity that helps individuals identify with the social environment. In the course of theoretical analysis it is established that the reflexive competence of the individual arises and develops only in activity, interaction and communication, which is manifested in the individual's awareness of goals, objectives, consequences of their actions and decisions, the need for reflective activity. It was found that one of the important components of the reflexive competence of an individual is the ability to predict future life, because the regulation of behavior cannot be done without building a model of the future. The analysis of the definitions of the concept of 'forecasting' has shown that it is a complex phenomenon that determines the prospects for the development of a phenomenon or event. Thanks to forecasting, a person is able to control their own activities. The theoretical analysis of sources on the problem of forecasting revealed that the prognostic competence of an individual consists of the ability to predict performance, in relationships with others, as well as in relation to their own health. The article defines the concept of 'reflexive-prognostic competence', namely: integrative professional quality of personality, based on a system of reflexive-prognostic knowledge, skills, abilities and promotes purposeful understanding of the content of the inner world, in order to anticipate the probable changes from their actions and choose the most appropriate solutions to problems.

Одержано 25.05.2022.